

2022-10-24

Utbildningsdepartementet

RIOs remissvar på betänkandet ”I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning” (SOU 2022:34)

RIO inkommer härmed med yttrande över betänkandet ”I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning” (SOU 2022:34).

Sammanfattning

RIO delar betänkandets bedömning om

- att antalet unga som söker sig till folkhögskolan kommer att öka
- att folkhögskolans roll behöver stärkas

RIO motsätter sig betänkandets bedömning om

- att det inte finns anledning att tillföra medel för fler deltagare

RIO saknar i betänkandet

- en närmare beskrivning av utbildningsformen folkhögskola då en sådan hade visat att folkhögskolans särdrag är en stor del av svaret på orsakerna till det övriga utbildningssystemets brister
- att folkhögskolan likställs med övriga utbildningsformer

Övergripande kommentar

Utbildningsformen folkhögskola är framgångsrik; många som inte avslutat sina studier på gymnasiet lyckas bättre på folkhögskolan. Statskontorets utvärdering¹ visar att deltagarna ofta uppnår bättre studieresultat än de gjort tidigare. Folkhögskolan får i många fall kompensera när till exempel grund- och gymnasieskolan misslyckas. En mycket stor andel av deltagarna studerar sedan vidare eller går direkt till arbete². Det är folkhögskolans särdrag med en unik pedagogik som gör utbildningsformen framgångsrik.

Folkhögskolan står sig också bra i jämförelse med andra anordnare av vuxenutbildning. Till exempel visar en jämförelse mellan Skolinspektionens granskning³ och uppgifter från SCB⁴ att andelen avhopp från allmän kurs på folkhögskola är avsevärt lägre än den från komvux.

¹ Statskontoret ”En folkbildning i tiden – en utvärdering utifrån syftena med statsbidraget”, slutrapport 2018:10

² Payoff ”Samhällsekonomisk effektutvärdering av folkhögskolan”, 2022

³ Skolinspektionen ”Studieavbrott i kommunal vuxenutbildning”, 2021

⁴ SCB, e-post 28 februari 2022 – mottagare RIO, svar på förfrågan

I betänkandet tecknas bilden av folkhögskolan som ett viktigt alternativ till komvux och att utbildningsformen berörs av utredningens förslag. Men det framgår även att folkhögskolan kan vara ett okänt alternativ för många. Folkhögskolans roll behöver därför stärkas då utbildningsformen erbjuder en studiemiljö och pedagogik som kan vara gynnsam för vissa deltagare för att de ska kunna tillgodogöra sig en utbildning. Utredningen konstaterar att studie- och yrkesvägledning är en viktig funktion för ökad kunskap om utbildningsvägar.

RIO delar betänkandets skrivningar om vikten av att fler unga slutför sin gymnasieutbildning. Att motivera människor att gå över och komplettera sina studier på folkhögskola är en angelägen uppgift. Vi delar också vad utredningen framhåller om att vuxenutbildningen bör ha ett individuellt och flexibelt upplägg. Det ska säkerställas att alla ges, och förstår, information om hur man slutför sin utbildning. RIO ställer sig även bakom vad som framkommer av betänkandet om behovet av ökad kunskap om utbildningsvägar och att funktionen studie- och yrkesvägledning där är viktig. Vägledningsinsatser behöver riktas till de som riskerar att lämna gymnasieskolan utan att ha slutfört en utbildning.

Vi delar betänkandets bedömning att sådana vägledningsinsatser och en ökad kunskap om utbildningsvägar kommer att innebära en ökning av antalet unga som söker sig till folkhögskolan. En sådan ökning kan också förväntas i övergången mellan gymnasieskolan och folkhögskolan.

Vår bestämda uppfattning är dock att en utbyggnad av folkhögskolan förutsätter en justering av anslaget till utbildningsformen. Utredningen bedömer att det inte finns anledning att tillföra ytterligare medel för fler deltagare. Motiveringen till denna bedömning håller inte och är inaktuell.

RIOs synpunkter

Oroande utveckling

Av betänkandet framgår att 28 procent av de som studerar på gymnasiet inte nått examen fem år efter studiernas början. För en genomsnittlig kull innebär det att omkring 28 000 personer lämnar gymnasieskolan utan examen. En relativt stor grupp av dessa är de som lämnat gymnasieskolan efter att endast ha läst introduktionsprogram. Introduktionsprogram riktar sig till de utan gymnasiebehörighet för att läsa upp behörighet till gymnasieskolans nationella program. Denna grupp har ökat i omfattning under senare år.

Vidare att det är förhållandevis få som kompletterar sin utbildning på komvux eller folkhögskola. Att motivera fler att göra så är en utmanande uppgift. Inte minst är det angeläget för de med begränsad gymnasiekompetens.

RIO: Vi saknar en tydlighet i betänkandet om den större bilden; att den oroande utvecklingen med att så många lämnar gymnasiet utan att ha slutfört sina studier och att övergången till folkhögskolan är mycket begränsad sätts i ett sammanhang. Att det är ett problem för såväl den enskilde individen utan fullgjord gymnasieutbildning som samhället i stort.

Arbetslösheten minskar men utgörs i hög utsträckning av människor som är långtidsarbetslösa. Den svenska arbetsmarknaden är en högkvalificerad sådan vilket innebär att en fullgjord gymnasieutbildning är nyckeln till ett arbete. Men många som står långt från arbetsmarknaden saknar en utbildning på gymnasial nivå. Flera har inte heller grundskolekompetens. Tadelningen blir alltmer tydlig.

Sverige står inför stora utmaningar vad gäller kompetensförsörjning. Den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning gör denna utmaning än mer angelägen. Det är därför viktigt att fler fullgör en gymnasieutbildning.

Vi menar att det är särskilt alarmerande att gruppen i störst behov av utbildning; de som lämnar gymnasiet efter att endast ha läst introduktionsprogram, blir större och att det är svårt att motivera dem till att gå vidare inom vuxenutbildningen.

Folkhögskolan – en framgångsfaktor

Av betänkandet framgår vidare att det finns flera orsaker till att många inte når målen med sina studier; systemfaktorer som handlar om hur utbildningssystemet är organiserat (till exempel betygssystemet och kunskapskravens utformning) och faktorer kopplade till hur huvudmännen och skolorna bedriver arbetet (till exempel undervisningens kvalitet, tillgänglig lärmiljö och inflytande). Därutöver bakgrundsfaktorer som innebär olika förutsättningar och behov som skolorna inte lyckas kompensera för (till exempel kön, föräldrars utbildningsnivå, migrationsbakgrund, funktionsvariation samt psykisk och fysisk ohälsa).

Det är angeläget med möjlighet till individuella och flexibla upplägg inom vuxenutbildningen med tanke på deltagarnas varierande livssituationer, behov, förkunskaper och mål med sina studier. I betänkandet framkommer att det finns en brist på likvärdighet i tillgången till stöd och elevhälsa i komvux.

RIO: Om betänkandet omfattat en närmare beskrivning av utbildningsformen folkhögskola hade en sådan visat att denna utbildningsforms särdrag har svaret och är lösningen på många av orsakerna till det övriga utbildningssystemets brister. Folkhögskolan kännetecknas bland annat av en i högsta grad tillgänglig studiemiljö, deltagarinflytande och individuell anpassning utifrån förutsättningar och behov.

Förvisso nämner utredningen att folkhögskolan erbjuder en studiemiljö och pedagogik som kan vara framgångsrik för att vissa deltagare ska kunna tillgodogöra sig en utbildning. Folkhögskolans betydelse har framkommit i flera sammanhang under utredningens gång. Men att utbildningsformen kan vara okänd för många unga.

Vi välkomnar därför att det i betänkandet framhålls att folkhögskolans roll behöver stärkas. RIO menar att folkhögskolan ska likställas med övriga utbildningsformer. Vi ställer oss bakom utredningens förslag om vägledningssamtal och studie- och yrkesvägledning. Ökad kunskap om folkhögskolan och andra möjliga utbildningsvägar är viktig.

Finansiering

Det anges i betänkandet att folkhögskolan berörs av utredningens förslag. Utredningen gör bedömningen att en konsekvens blir en ökning av antalet unga som söker sig till folkhögskolan. En sådan ökning gäller även för övergång från gymnasiesärskolan.

Som motivering till varför det trots detta inte finns anledning att tillföra ytterligare medel till folkhögskolan anger utredningen bland annat att regeringen under senare tid tillfört medel för att utöka antalet utbildningsplatser inom folkbildningen.

RIO: Utredningens motivering att regeringen redan tillfört medel för att utöka antalet utbildningsplatser kan dateras till början av juni då betänkandet färdigställdes och överlämnades till regeringen. Nästan två månader tidigare, i mitten av april, överlämnade regeringen vårpropositionen och vårändringsbudgeten till riksdagen. Där ger regeringen inget besked om de tillfälliga platser utredningen hänvisar till varken ska förlängas eller permanentas. Vilket får till följd att folkhögskolorna måste börja dra ned på utbildningar.

Det är anmärkningsvärt att en statlig offentlig utredning motiverar ett ställningstagande med en inaktuell uppgift. Även om regeringens tillförda medel för fler utbildningsplatser skulle förlängts eller permanentats avser inte dessa platser de nya som skulle kunna bli konsekvensen av utredningens förslag. För de här aktuella nya platserna finns ingen finansiering. Vilket är en förutsättning för att nya utbildningsplatser ska komma på plats. Den sannolika följderna av utredningens förslag, om de blir verkliga, blir således endast ett ökat söktryck till folkhögskolorna.

Det finns ett stort och växande behov av vuxenutbildning och utbildningsformen folkhögskola. Inte bara utifrån problematiken kring de som inte slutför sin gymnasieutbildning. Till exempel kommer efterfrågan att öka på ämnen och kurser som krävs för den kommande yrkestiteln undersköterska. Folkhögskoleverksamhet kräver långsiktiga planeringsförutsättningar. En successiv utbyggnad av utbildningsformen – där en motsvarande justering av anslaget är en självklar del – aktualiserar behovet av ett sådant långsiktigt perspektiv.

Avslutande kommentar

Utbildningsformen folkhögskola är en omistlig del av det svenska utbildningssystemet och har med sin frihet och unika pedagogik visat sig framgångsrik. Den är en del av lösningen på problemet med att många unga inte når målen med sin gymnasieutbildning och i förlängningen utmaningen med kompetensförsörjningen. När övriga skolan, enligt betänkandet, inte på ett tillräckligt sätt förmår kompensera för olika förutsättningar och behov är det bland annat just detta folkhögskolan gör.

Vi välkomnar utredningens bedömning att folkhögskolans roll ska stärkas och att kunskapen om möjliga utbildningsvägar behöver öka genom bland annat en utvecklad studie- och yrkesvägledning. Men det är inte endast hos potentiella deltagare utbildningsformen kan vara mindre känd. Av kommittédirektivet framgår att uppdraget tar sikte på gymnasiet och komvux och att åtgärder ska föreslås för att fler ska nå målen där. Folkhögskolan nämns endast i förbigående.

Vi ser fram emot kommande direktiv som ger utredningar möjligheter och förutsättningar att belysa och föreslå åtgärder som omfattar fler delar av det svenska utbildningssystemet.

Stefan Attefall

Ordförande

Olle Westberg

Generalsekreterare